

Џејмс Метју Бари

Петар Пан

Превео
Александар В. Стефановић

■ Laguna ■

Наслов оригинала

James Matthew Barrie

ПЕТЕР ПАН (1904)

Copyright © овог издања 2021, ЛАГУНА

Петар
Пан

Садржај

1. Петар се појављује	9
2. Сенка	21
3. Крећемо, крећемо!	32
4. Лет	48
5. Острво постаје стварност	60
6. Кућица	74
7. Дом испод земље.	85
8. Лагуна сирена	94
9. Недођин-птица	109
10. Срећни дом	114
11. Вендина прича	123
12. Децу су одвели	133
13. Верујете ли у виле?	139
14. Гусарски брод	150
15. „Овога пута, Кука или ја“	159
16. Повратак кући.	172
17. Када је Венди одрасла	183

ПЕТАР СЕ ПОЈАВЉУЈЕ

Сва деца, осим једног детета, расту. Деци врло брзо постаје јасно да ће порасти, а Венди је до тог сазнања дошла овако: једном, када је имала две године, играјући се у башти, убрала је два-три цветића и отрчала мајци. Мора бити да је изгледала дивно, јер је госпођа Дарлинг ставила руку на груди и узвикнула: – Ох, када би само заувек остала таква! – То је било све што јој је мати рекла, али од тог тренутка Венди је знала да мора порасти. Када се напуне две године, то се некако увек сазна. Друга година је почетак краја.

Сви знају да су они живели у кући бр. 14, и док Венди није дошла на свет, њена мама је била најважнија особа. Била је то једна дивна госпођа, романтичног духа, са слатким устима увек спремним на задиркивање. Њен романтични дух био је као оне кутијице што нам их доносе са загонетног Истока, смештене једна унутар друге, и колико год да их човек вади, увек се ту нађе још једна; а на њеним слатким уснама спремним на задиркивање лебдео је пољубац који Венди никада није

могла да ухвати, премда је он био ту, савршено видљив у десном углу уста.

Господин Дарлинг је њу овако освојио: многа господа која су била младићи у време када је она била девојка открили су да су се у њу истовремено заљубили, те су сви похитали њеној кући да је просе – сви сем господина Дарлинга, који је сео у фијакер и први упао у њену кућу и тако је освојио. Освојио је све осим оне последње кутијице и пољупца. За кутијицу никада није ни сазнао, а од покушаја са пољупцем одустао је током времена. Венди је мислила да је Наполеон могао да на њега рачуна, али ја га замишљам како је покушао да га добије и затим излетео бесан, залупивши врата за собом.

Господин Дарлинг се понекад хвалио пред Венди да га њена мама не само воли већ и поштује. Он је био од оних мудрих људи који се разумеју у берзанске извештаје. О томе, наравно, нико ништа не зна, док је то њему, изгледа, било сасвим јасно, пошто је често говорио како су ефективи у порасту а деонице у паду,¹ саопштавајући то на такав начин да би свака жена морала да га поштује.

Госпођа Дарлинг се венчала у белом, и у почетку је беспрекорно, готово раздрагано, водила књиговодство, као да је у питању била нека игра; бележила је све, не изостављајући ниједан прокељ; али мало-помало из рачуна су почеле да нестају и читаве главице карфиола и уместо њих да се појављују цртежи новорођенчади без лица. Цртала их је по књизи уместо да сабира. То су била наслућивања госпође Дарлинг.

Прво је на свет дошла Венди, затим Џон, па Мајкл.

¹ Деонице су вредносни папир који представља износ удела у предузећу који власнику доноси добит, док су ефективи готов новац, оно што је на располагању.

Недељу или две по Вендином рођењу било је неизвесно да ли ће моћи да однегује ово дете, јер оно је представљало једна уста више која је ваљало хранити. Господин Дарлинг се страшно поносио њоме, али будући веома честит човек, сео је на ивицу кревета госпође Дарлинг и држећи је за руку срачунавао трошкове, док је она молећиво гледала у њега. Хтела је да по сваку цену окушају срећу; али он није могао тако, већ је морао да узме оловку и хартију, и ако би га она збуњивала својим примедбама, почињао је све изнова.

– Немој да ме сада прекидаш – молио је он. – Овде имам једну фунту и седамнаест шилинга, и две фунте и шест у канцеларији; ако престанем да пијем кафу у канцеларији, то ће бити, рецимо, десет шилинга, што чини две фунте, девет шилинга и шест пенија, са твојих осамнаест фунти и три шилинга, то износи три, девет и седам, уз мојих пет фунти, нула, нула на чековној књижици, то износи осам, девет и седам... Ко се то гура?... Осам, девет, седам, тачка и седам преносим... ћути, мила... додај томе фунту коју си позајмила оном човеку што је дошао на врата ... буди мирна, дете... тачка и преносим дете... ето, успела си да ме збуниш!... Кажем: девет фунти, девет шилинга и седам пенија?... Јесам ли рекао девет, девет, седам? Да, рекао сам девет, девет, седам; е, питање је да ли можемо да издржимо целу годину са девет фунти, девет шилинга и седам пенија?

– Сигурно да можемо, Џорџе – узвикнула је. Али Вендино присуство је утицало на њено мишљење, док је он био, заиста, чвршћег карактера од ње.

– Немој да заборавиш заушке – опомену је он скоро претећи, и опет настави даље. – Заушке, једна фунта, толико сам ставио, али усуђујем се да кажем да ће то пре

износити тридесет шилинга... ћути... мале богиње фунту и пет, овчије богиње пола гвинеје, то чини две фунте, петнаест шилинга и шест пенија... немој да одричеш прстом... велики кашаљ, рецимо петнаест шилинга – и то би се тако настављало сваки пут уз ново додавање; али на крају Венди је све то пребродила; заушке су однеле само дванаест фунти и шест пенија, док су обе врсте богиња лечили истовремено.

Са Џоном су доживљавали иста узбуђења, док је Мајкл прошао на једвите јаде. Ипак, одгојише их обојицу, и убрзо сте могли видети како све троје иду у завашиште госпођице Фулсам, и то у пратњи дадиље.

Госпођа Дарлинг је волела да све буде како треба, док је господин Дарлинг страствено настојао да се ни у чему не разликује од својих суседа, због чега су, наравно, држали и дадиљу. Пошто су били сиромашни, ова дадиља је била диван њуфаундлендски пас, куја која се звала Нана. Она је била без господара све док је Дарлингови нису узели у службу. Нана је, међутим, сматрала да су деца веома важна, и Дарлингови су се упознали с њом у Кенсингтонском врту где је она углавном проводила већи део свог слободног времена завирујући у дечја колица, док су је небрижљиве дадиље страшно мрзеле пошто их је она пратила све до куће и тужакала њиховим госпођама. Показало се да је она право благо од дадиље. Како је само савесно опомињала децу да је време купања; а била би на ногама у свако доба ноћи само ако би неки од њених штићеника пустио и најмањи глас у сну. Наравно, њена штенара је била смештена у дечју собу. Имала је дар да оцени када је кашаљ такве природе да би се требало забринути, а када је опет потребно ставити деци само чарapu око врата. До свог судњег дана веровала је

у старинске лекове, као што је раведов лист,² те је потцењивала сва она новотарска нагваждања о бацилима и томе слично. Када би пратила децу у школу, било је то као да присуствујете правом часу лепог понашања. Ако су деца била пристојна, ишла је смирено поред њих, а скрену ли само у страну, зачас их је враћала у ред. У данима када је требало да Џон игра лопте, ниједном не би заборавила његов џемпер, а у случају кише, у устима је обично носила кишобран. У приземљу забавишта госпођице Фулсам налазила се једна соба у којој су дадиље сачекивале децу. Оне су седеле на клупама, док би Нана лежала на поду; у томе је била сва разлика. Оне су се правиле да не примећују њено присуство, као да је њен друштвени положај био нижи од њиховог, док је она презирала њихова блебетања. Никако није волела да пријатељице госпође Дарлинг завирују у дечју собу, а ако би случајно и навратиле, она би хитро променила Мајклу опршњак³ и ставила му онај са плавим гајтанима, довела би у ред Венди и загладила косу Џону.

Тешко да би ико боље пазио на децу од ње, и то је господину Дарлингу било јасно, мада је покаткад с нелагодом размишљао шта ли на све то кажу суседи.

Морао је да води рачуна о своме угледу у вароши.

Њему је Нана задавала бриге и на још један начин. Каткад му се чинило да га баш много не воли. „Ја знам да те она страшно воли, Џорџе“, убеђивала га је госпођа Дарлинг, и притом је давала деци знак да буду нарочито љубазна према оцу. А онда су следиле дивне игре у којима је и Лиза, поред Нане једина помоћ у кући, могла

² Равед или рабарбара – зељаста дугогодишња биљка са лековитим својствима која се користи у лечењу.

³ Опршњак – грудни део хаљине или порткила.

понекад да учествује. Како је само изгледала сићушна у оној својој дугој сукњи и са капицом за служавке на глави, премда се приликом пријема у службу заклела да више никада неће имати десет година. Како су бучне биле те игре! А највеселија од свих била је госпођа Дарлинг, која се живахно окретала на прстима тако да је од ње могао да се види само онај њен пољубац; и ако бисте се тог тренутка бацили на њу, можда бисте га и уграбили. Није било простодушније, срећније породице, све док се није појавио Петар Пан.

Госпођа Дарлинг је први пут сазнала за Петра Пана док је срећивала мисли своје деце. Није нимало необично што свака добра мати увече, кад деца легну да спавају, почне да претура по њиховим мислима сређујући их за сутрашњи дан, стављајући на право место многа збивања која су се догодила током дана. Кад би само могло да не заспи (што је, наравно, немогућно), свако дете би затекло своју мајку како се тиме занима и видело да је то врло забаван приказ. То је исто као кад се сређују фиоке. Мислим да би је видело како клечи осмехнута над неком од дечјих стварчица, ишчуђавајући се где ли је само њено дете, за име света, ишчепркало ово или оно, и наилазећи тако на нека пријатна, а и нека непријатна открића; видело би је како приноси стварчицу образу милујући је као маче, склањајући је одмах потом од погледа. И када се ујутру дете пробуди, лакомислене и зле страсти са којима је отишло на спавање свијене су у мало клупко и сложене тамо негде на дно детиње свести, док на врху, дивно проветрене, остају само лепе мисли, спремне да дете у њих ускочи. Не знам да ли сте икад видели слику нечијих мисли. Лекари каткад нацртају понеки део нашег тела, и тај цртеж може да буде врло

занимљив; међутим, натерајте их да вам направе цртеж мисли једног детета и ова ће испасти не само збркана већ ће се и стално вртети округ. На њему ће се видети цикцак линије, као кривуље којима се обележава температура на болесничкој листи; то су, по свој прилици, путеви на острву, јер Земља Недођија је увек, мање-више, острво с чудноватим великим, ту и тамо мрљама, коралним гребенима и гусарским бродом на пучини, са урођеницима и самотним скровиштима, патуљцима који су скоро увек кројачи, па онда пећинама са реком која кроз њих тече, са краљевићем који има шесторо старије браће, колибом која само што се није срушила и једном малом старицом кукастог носа. Када би то било све, тај цртеж не би ни било тако тешко начинити, али ту су и први дан у школи, па веронаука, очеви, округли ридњак, ручни рад, убиства, вешања, па род, број и падеж, дан када се спремају колачи од чоколаде, онда прве нараменице, кажи а-а-а, три пенија кад сам извадиш зуб и тако даље. Све ово је можда или део острва или пак једне друге мапе-цртежа која вири испод, и све то тако збркано, поглавито стога што је све у покрету.

Наравно, све Земље Недођије доста се разликују. Џонова Недођија је имала једну лагуну, на пример, и пуно фламинга који лете изнад ње, на које он пуца из пушке, док је у Мајкловој, с обзиром на његове годиннице, један фламинго изнад кога лете лагуне. Џон је живео у чамцу који је преврнут лежао на песку, Мајкл у вигваму⁴, а Венди у кућици од вешто прошивеног лишћа. Џон није имао пријатеља, Мајкл је имао пријатеље, али само преко ноћи, док је Венди имала малог вучића кога су

⁴ Вигвам – шатор од животињске коже у којем су боравили амерички староседеоци.

родитељи напустили; међутим, све Земље Недођије личе једна на другу као да су из исте породице, и када бисте их поређали у један ред, видели бисте да све имају исте носове и томе слично. На те чаробне обале деца у игри непрестано извлаче своје чунове. А и ми смо некада били тамо, и још увек можемо да чујемо шум таласа, премда се на те обале више никада нећемо искрцати.

Од свих острва среће Недођија је најугодније и врло збијено; није велико и протегнуто, знате већ и сами, са оним досадним просторствима и раздаљинама које раздвајају једну пустиловину од друге, већ је све то лепо на једном месту. Када се преко дана играте на њему столицама и чаршавом, оно је врло мирно, али на два минута пред спавање постаје блиско стварности. Зато и постоје ноћне светиљке.

Понекад, приликом таквих путовања кроз главице своје деце, госпођа Дарлинг би наилазила на ствари које јој нису биле сасвим јасне, а међу овима највише је збуњивала реч Петар. Она није познавала никаквог Петра, а ипак се овај врзмао по Џоновој и Мајкловој глави, док су Вендине мисли биле њиме потпуно заокупљене. Ово име се истицало исписано крупнијим словима од било које друге речи, и док је госпођа Дарлинг упорно у њега гледала, осећала је да ова реч има чудно кочоперан изглед.

– Да, он је прилично кочоперан – са жаљењем се сложила Венди. А мама је и даље наваљивала с питањима:

– Али, ко је он, душо?

– Знаш, мамице, то је Петар Пан.

Госпођа Дарлинг најпре није могла да се присети, али преносећи се мислима у своје детињство једва је успела да у своме сећању пронађе неког Петра Пана о коме се причало како живи у царству вила. О њему су кружиле

чудновате приче, као она да га после смрти неког детета један део пута он прати, да се ово не би уплашило. У то време веровала је да је Петар заиста живо створење, али сада, када је већ била удата и разумна, просто је сумњала да таква личност уопште постоји.

– А осим тога – рекла је својој Венди – требало би да је он већ одрастао човек.

– А не, он није одрастао – поуздано је убеђивала Венди – баш је мог раста. – Тиме је хтела рећи да је он био њеног узраста и духом и телом. Она није знала откуд то зна, тек знала је.

Госпођа Дарлинг је потражила савет од господина Дарлинга, али овај се само с ниподаштавањем насмејао.

– Запамти – рекао је – то је некаква бесмислица којом им Нана пуни главу; такве мисли и могу само псима пасти на памет. Ништа се ти за то не брине, све ће то проћи.

Али то није прошло тек тако. Убрзо је тај дечак, који је само стварао неприлике, приредио госпођи Дарлинг право узбуђење.

Деца могу да доживе и најчудније пустоловине и да се све то сврши као да ништа није ни било. На пример, њима се дешава да се тек присете, и то после недељу дана, како су у шуми срели свог умрлог оца и мало се с њим играли. Једног јутра Венди, баш тако узгред, откри нешто врло узнемирујуће. На поду у дечјој соби лежало је некакво лишће са дрвета, које се ту сигурно није налазило када су деца полазила на починак. Госпођа Дарлинг се баш ишчуђавала посматрајући га, кад Венди с покровитељским осмехом рече:

– Сигурна сам, то је опет онај Петар Пан!

– Шта хоћеш тиме да кажеш, Венди?

– Баш је неваљао што није почистио собу – рече Венди с уздахом. Она је била уредно дете.

Она објасни, као да се то само по себи разуме, како верује да Петар каткад навраћа ноћу у дечју собу, седа на ивицу њеног кревета и свира јој на својој фрулици. Нажалост, увек је спавала, те тако није могла да каже откуд то зна; тек знала је.

– Какве то бесмислице говориш, злато моје? Нико не може да уђе у кућу а да претходно не куца на врата.

– Ја мислим да он улази кроз прозор – одговори Венди.

– Али, мила моја, ми живимо на трећем спрату.

– А зар се лишће није налазило на корак од прозора, мамице?

То је било тачно; лишће је нађено врло близу прозора.

Пошто је Венди све ово сматрала врло природним, госпођа Дарлинг није знала шта да мисли, а није долазио у обзир ни изговор како је све то само сан.

– Чедо моје – узвикну мајка – а зашто си досад ћутала о томе?

– Заборавила сам – рече Венди немарно. Журила је на доручак.

Ох, сигурно, биће да је она то само сањала.

Али, с друге стране, шта ћемо с лишћем. Госпођа Дарлинг га је пажљиво испитала; лишће је било глатко, и она је била сигурна да такво не расте ни на једном дрвету у Енглеској. Пузила је по поду са свећом у руци и буњила у њега не би ли нашла нечије трагове. Лупкала је жарачем унутар камина и куцкала по зидовима. Узела је пантљику и измерила висину од прозора до приземља куће, и био је то окомит пад од неких десетак метара, на коме није било ни једног јединог олука по коме би неко могао да се успуже горе.

Нема сумње, Венди је то сањала.

Али Венди то није сањала, како је то већ следећа ноћ показала, ноћ за коју се може рећи да је представљала почетак необичних доживљаја ове деце.

Те ноћи су сва деца, као и увек, била у кревету. Баш те вечери Нана је имала слободно вече, тако да је госпођа Дарлинг сама окупала децу и потом им причала приче све док једно за другим нису опустили ручице, које је она држала, и одлебдели у земљу снова.

Све троје су били тако безбедно и угодно смештени да се она сада само осмехну својим страховањима, смирено седе поред ватре, и поче да шије.

Шила је нешто Мајклу, јер је требало да за рођендан почне да носи кошуљице. Поред ватре је, међутим, било топло, док је дечја соба била слабо осветљена трима ноћним светиљкама, тако да се рад убрзо нашао на крилу госпође Дарлинг. Онда јој глава клону, ох, тако слатко. Била је заспала. Погледајте само њих четворо: Венди и Мајкл тамо, Џон овде, а госпођа Дарлинг поред ватре. Ту би требало да гори и четврта светиљка.

Док је спавала, уснила је сан. Сањала је како се Недођија сасвим приближила и како се из ње појавио један чудан дечак. Није се због њега узнемирила, јер је помислила да га је већ раније била видела на лицу многих жена које нису имале деце. Можда се он може видети и на лицу неких мајки. Међутим, у њеном сну он је био разредио маглу која обавија Недођију и она је могла да види како Венди, Џон и Мајкл вире кроз једну пукотину.

Сам по себи сан би био безначајан, али док је она сањала, прозор на дечјој соби се наједном отвори и један дечак се створи на поду. Пратила га је некаква чудна светлост, не већа од песнице, која се стреловито кретала

по соби као да је живо биће: ја мислим да је баш та светлост пренула госпођу Дарлинг из сна.

Она најпре узвикну, а онда спази дечака, и некако јој одмах би јасно да је то Петар Пан. Да смо се тамо нашли ви, ја или Венди, приметили бисмо да он много личи на пољубац госпође Дарлинг. Био је то љубак дечак, одевен у одело од глатког лишћа и смоле коју дрвеће испушта. Међутим, најзаносније на њему је било то што је још увек имао све млечне зубе. Кад је видео да се пред њим налази једно одрасло створење, шкргутнуо је на њу својом малом ниском бисера.

СЕНКА

Госпођа Дарлинг врисну и, као на позив звона, врата се отворише и Нана уђе враћајући се из вароши. Она зарежа, бацивши се на дечака који лагано искочи кроз прозор. Госпођа Дарлинг изнова врисну, уплашивши се за њега, пошто помисли да је сломио врат, те истрча на улицу да потражи његово мало тело, али од њега ни трага ни гласа. Погледа горе, али у мркој ноћи могла је само да види нешто што је личило на звезду падалицу.

Вратила се у собу и затекла Нану са нечим у устима: била је то дечакова сенка. Док је искакао кроз прозор, Нана је овај брзо залупила; Петра није успела да ухвати, али зато његова сенка није имала времена да побегне; прозор је треснуо и спречио јој одступ.

Можете бити сигурни да је госпођа Дарлинг пажљиво прегледала сенку, али на њој није нашла ништа необично.

Нана се није двоумила шта с њом да уради. Окачила ју је напоље о прозор, мислећи: „Он ће се сигурно вратити по њу; дај да је ставим на место одакле је може лако узети, а да не узнемирава децу.“

Нажалост, госпођа Дарлинг није могла да је остави да виси напољу на прозору. Личила је на опрано рубље и кварила је цео изглед куће. Помислила је да је покаже господину Дарлингу, али је он, са мокрим убрусом око главе, да би му се мозак разбистрио, рачунао колико ће да коштају зимски капути за Џона и за Мајкла, тако да би била штета узнемиравати га. Осим тога знала је поуздано шта ће он рећи: „Тако то мора и бити, кад човек има пса за дадиљу.“

Она одлучи да умота сенку и пажљиво је стави у фиоку док се не укаже повољна прилика да поразговара са својим мужем. Ох, боже!

Прилика се указала после недељу дана, на сам петак који ће им заувек остати у памети. Наравно да је био петак.

– Требало је да петком будем нарочито обазрива – рекла је она доцније своме мужу, док ју је Нана, можда, седећи крај ње, држала за руку.

– Не, не – говорио је увек господин Дарлинг – ја сам за све то крив. Ја, Џорџ Дарлинг, ја сам то учинио. *Mea culpa, tea culpa.*⁵ – Он је био класично образован.

Седели су тако из ноћи у ноћ сећајући се тог судбоносног петка, све док се и последња ситница није урезала у њихове мозгове и појавила на другој страни као лик на излизаном кованом новцу.

– Само да нисам прихватила онај позив на седељку у кући са бројем 27 – рече госпођа Дарлинг.

– Само да нисам сасуо свој лек у Нанину посуду – рече господин Дарлинг.

– Да сам се само правила да волим лек! – говориле су Нанине сузне очи.

– Моја слабост према седељкама, Џорџе.

⁵ Лат.: Моја грешка, тј. моја кривица.